

**การจัดการป่าชุมชนเชิงพุทธ ตำบลช้างเผือก
อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด**
**The Buddhist Management of Community Forests according
to Changphuak Sub-district Suwannabhumi, District,
Roi-Et Province**

พระแสงจันทร์ ฐิตสาโร และ พระมหามิตร ฐิตปญโญ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
PhraSaengjun Thitasarro and PhramahaMit Thitapanyo
Mahachulalongkornrajavidya University, KhonKaen Campus, Thailand
Corresponding Author; Email: 04nongbual@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการจัดการป่าชุมชนเชิงพุทธ 2) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและการจัดการป่าชุมชนตำบลช้างเผือก อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด 3) เพื่อศึกษาการจัดการป่าชุมชนเชิงพุทธ ตำบลช้างเผือก อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาจากเอกสารและภาคสนาม กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก 14 คน และผู้ร่วมการสนทนากลุ่ม 25 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้างคำถาม ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

การจัดการป่าชุมชนเชิงพุทธ เป็นการนำหลักคำสอนของพระพุทธศาสนามาปรับใช้ในการดูแลรักษาป่าชุมชนเพื่อใช้แก้ปัญหาการรุกป่าไม้และการพัฒนาชีวิต สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์

สภาพปัญหาและการจัดการป่าชุมชน ตำบลช้างเผือก อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า สภาพปัญหาป่าชุมชนดงท่าเล-ดอนใหญ่ เกิดจากการบุกรุกป่าเพื่อลักลอบตัด

* ได้รับความ: 2 ธันวาคม 2562; แก้ไขบทความ: 25 ธันวาคม 2562; ตอรับตีพิมพ์: 26 ธันวาคม 2562
Received: December 2, 2019; Revised: December 25, 2019; Accepted: December 26, 2019

ไม้พะยูน และการจัดการป่าชุมชนดงท่าเล-ดอนใหญ่ เกิดจากผู้คนในชุมชนมีความรู้เข้าใจ สภาพปัญหาการลักลอบตัดไม้พะยูน ร่วมกันสร้างจิตสำนึกที่ดี ตระหนักถึงคุณค่าของป่าชุมชน และรวมตัวกันก่อตั้งกลุ่มจิตอาสาพิทักษ์ป่าชุมชนดงท่าเล-ดอนใหญ่ โดยการร่วมกันช่วยกันป้องกันปราบปราม ควบคุม ฟื้นฟู ดูแลรักษาป่าชุมชน และสภาพปัญหาป่าชุมชนบ้านโนนสว่าง เกิดจากพื้นที่ป่าถูกบุกรุกตัดไม้ทำลายป่า ซึ่งการดูแลรักษาป่าเป็นไปตามวิถีของชุมชนที่ต้องอยู่ร่วมกันระหว่างชุมชนกับป่า แต่ยังคงขาดความรู้ ประสบการณ์ และกระบวนการมีส่วนร่วมจากองค์กรชุมชนและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องที่จะเข้ามาช่วยพัฒนาป่าชุมชนให้เกิดความยั่งยืนได้ ส่วนการจัดการป่าชุมชนบ้านโนนสว่าง ต้องอาศัยการจัดการของป่าชุมชนดงท่าเล-ดอนใหญ่

การจัดการป่าชุมชนเชิงพุทธ ตำบลช้างเผือก อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า เป็นแนวทางการปฏิบัติงานระหว่างประชาชนในพื้นที่ร่วมกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้คนในชุมชนและประชาชนในพื้นที่ให้ความร่วมมือ ป่าชุมชนทั้งสองจึงได้รับการฟื้นฟูพัฒนา สร้างกระบวนการจัดการป่าชุมชนได้อย่างความมั่นคงและเป็นระบบชัดเจนยิ่งขึ้น สามารถจัดการทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างเป็นองค์รวมเชิงพุทธที่ชัดเจนยั่งยืนต่อไป และการจัดการป่าชุมชนเชิงพุทธ ตำบลช้างเผือก อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นการนำหลักคำสอนของพระพุทธศาสนามาบูรณาการในการจัดการอนุรักษ์ป่าเพื่อให้คนและป่าอยู่ร่วมกันแบบธรรมชาติ สร้างความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติกับผู้คนในชุมชนให้เกิดการเกื้อกูลแก่กัน ด้วยการไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน มีความเมตตาต่อธรรมชาติ ทั้งตระหนักถึงคุณค่าของป่าที่เกิดขึ้นในพื้นที่แล้วช่วยกันดูแลรักษา

คำสำคัญ: การจัดการ; ป่าชุมชน; เชิงพุทธ

Abstract

The aims of this research were: 1) to study the Buddhist forest management; 2) to study the problematic conditions and community forest management in Chang Phueak sub-district, Suwannaphum district, Roiet province; 3) to study the Buddhist forest community management in Chang Phueak sub-district. This study was conducted by using the qualitative research methodology through the documentary study and fieldwork. 14 key informants were used in the in-depth interviews and 25 participants joined the in the group discussion. The research tool used in collecting the data was a

structured interview form and the obtained data were interpreted by the descriptive analysis.

The research results were as follows:

In terms of the Buddhist community forest management, it was found that it is the application of the Buddhist doctrine to take care of the community forest in order to solve the problems of deforestation and development of life, society and environment related to humans.

The study of the problems and community forest management in Chang Phueak sub-district found that the problems of Dong-Tamle DonYai community forest was caused by forest encroachment to log Siamese rosewood, and management of Dong-Tamle - Don Yai community forest was caused by people in the community that have knowledge and understanding of the problems of illegal logging of Siamese rosewood. Together, they create good conscience and awareness of the value of community forests, and gather they form a volunteer group to protect the Dong- Tamle Don Yai community forest by helping to prevent, suppress, control, rehabilitate and maintain the community forest. The problematic conditions of Ban Non Sawang community forest were caused by the forest encroachment and deforestation. The forest deforestation prevention is in the way of the community that the community and the forest must coexist but there still is a lack of knowledge, experience and a participatory process from community organizations and other relevant agencies that help develop a community forest to be sustainable. Ban Non Sawang community forest management must rely on the management of Dong-Tamle Don Yai community forest.

Buddhist community forest management in Chang Phueak sub-district is found to be a guideline for working between people in the area together with relevant government agencies. It creates the process of participation of people in the community and people in the area in cooperation. Both community forests have been restored and developed to create a community forestry management process with stability and a clear system which enables people to manage natural resources in a clear, sustainable, holistic way of Buddhism. The Buddhist management of community forests in Chang Phueak sub-district is the integration of Buddhist doctrines in forest management to enable people and forests to live together in a natural way and to build relationships between nature and people in the community supportive to each other by not hurting each other, having kindness to nature, recognizing the value of forests in the area and helping to maintain it.

Keywords: Management; Community Forest; The Buddhist Management

บทนำ

การพัฒนาของประเทศไทยในอดีต แม้จะมีการปรับเปลี่ยนนโยบายไปตามสภาพบริบทของสังคมไทย ในการวางแผนนโยบาย เพื่อแก้ไขปัญหาของประเทศนับตั้งแต่การใช้นโยบาย ที่มุ่งเน้นการสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานการแก้ไขปัญหาความยากจน การกระตุ้นและพัฒนาทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ จนมาถึงแนวนโยบายที่มุ่งเน้นการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลางทิศทางการพัฒนา ได้กระตุ้นให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างขาดจิตสำนึกต่อส่วนรวม ซึ่งป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่ายิ่งต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม เนื่องจากทรัพยากรป่าไม้สามารถอำนวยประโยชน์ต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของประเทศ และยังมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิต วัฒนธรรม และความเป็นอยู่ของคนในสังคม และสิ่งแวดล้อมของประเทศ แนวทางการพัฒนาที่มีความสำคัญสูงและสามารถผลักดันสู่การปฏิบัติ คือ การรักษาฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ สร้างสมดุลของการอนุรักษ์ และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและเป็นธรรม จึงได้มีการนำเสนอรูปแบบการจัดการทรัพยากรป่าไม้โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการในรูปแบบของป่าชุมชน คำว่า“ป่าชุมชน” หมายถึง ป่าที่ประชาชน กลุ่มประชาชนในชุมชนนั้นได้ร่วมกันรักษาไว้เพื่อประโยชน์ของชุมชนนั้นและประชาชนสามารถเข้ามาใช้ประโยชน์ร่วมกันเป็นหลัก (Royal forest department, 1998:2) ซึ่งถือเป็นทรัพย์สินส่วนรวมของท้องถิ่นอย่างยั่งยืน และเป็นธรรม บนฐานของระบบความคิด ภูมิปัญญา อุดมการณ์ และสิทธิชุมชนซึ่งเน้น หลักการทางศีลธรรมและความ มั่น คง ใน ก า ร ยั ง ชี พ ข อ ง ชุ ม ช น เป็ น ห ลั ก (SahneCharmarick and Yos santasombat, 1993: 142) การจัดการป่าในแนวทางที่รัฐเป็นเจ้าของป่า ก่อให้เกิดผลเสียต่อระบบนิเวศ และยังก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมในการกระจายผลประโยชน์ จากทรัพยากรของส่วนรวมอีกด้วยและแนวทางในการจัดการทรัพยากรโดยชุมชนและก่อให้เกิดความคิดในการที่จะอนุรักษ์ และสิทธิในการใช้ทรัพยากรของท้องถิ่นให้คงอยู่สืบต่อไปสู่รุ่นลูกหลานด้วยความ เป็นธรรม ซึ่งหมายถึงชุมชนไม่ทำลายป่า ทั้งยังรักษาและฟื้นฟูสภาพระบบนิเวศให้ดีขึ้น หลักคำสอนของพุทธองค์บรมสังฆสอนเกี่ยวกับการสร้างความตระหนักในเรื่องการดูแลรักษาธรรมชาติให้แก่พุทธบริษัท นับเป็นผลดีต่อชาวโลกมหาศาล พระพุทธองค์ทรงบัญญัติศีลข้อแรก ห้ามมิให้ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต มีพื้นฐานจิตที่มีความกรุณาปรานี ตลอดทั้งการห้ามมิให้พรากของเขียว อันเป็นหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนาในการอนุรักษ์ป่าไม้ และพืชพรรณทุกชนิดนั่นเอง ฉะนั้น การเข้าใจบทบาทของพระองค์ที่มีต่อการรักษาข้อบัญญัติ โดย

การศึกษาพุทธประวัติ และหลักธรรมคำสั่งสอนของพระองค์ แม้ว่าความสัมพันธ์ที่พระองค์มีต่อป่า และธรรมชาตินั้น จะเป็นไปเพื่อการแสวงหาโมกขธรรมก็ตาม แต่ความนิยมชมชอบในธรรมชาติของป่านั้น ก็ยากที่จะหาผู้ใดเปรียบเทียบกับพระองค์ ที่นอกจากจะเป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามพุทธบัญญัติแล้วก็ยังได้ร่วมกับสังคมา ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อช่วยป้องกันการตัดไม้ทำลายป่าด้วย (PhraDhammapitaka (P.A. Payutto), 1994: 16)

ป่าชุมชนดงท่าเล-ดอนใหญ่ บ้านหนองบัว ตำบลช้างเผือก อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด มีเนื้อที่ประมาณ 1,062 ไร่ ได้พบกับปัญหาการลักลอบตัดไม้พะยุง ชาวบ้านหนองบัว จึงได้รวมตัวกันก่อตั้งกลุ่มจิตอาสาพิทักษ์ป่าดงท่าเล-ดอนใหญ่ ปกป้องผืนป่าจนประสบความสำเร็จ การจัดการป่าชุมชนดงท่าเล-ดอนใหญ่ จึงเป็นกรณีตัวอย่าง โดยชุมชนที่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพที่ทำให้ป่าดำรงอยู่โดยไม่ถูกทำลายและเป็นต้นแบบในการจัดการป่าชุมชน และป่าชุมชนบ้านโนนสว่าง ตำบลช้างเผือก อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด มีเนื้อที่จำนวน 247 ไร่ 1 งาน 25 ตารางวา ต้องประสบกับปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า การบุกรุกแผ้วถางทำการเกษตร และการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างขาดจิตสำนึก ทำให้ป่าเสื่อมโทรมพื้นที่ป่ามีจำนวนลดน้อยลง แม้คณะกรรมการดูแลป่าชุมชน และชาวบ้านได้ร่วมกันดูแลรักษา แต่ป่าไม้ยังคงถูกทำลายอย่างต่อเนื่อง การจัดการป่าชุมชนบ้านโนนสว่าง เป็นกระบวนการทำงานในระดับของชาวบ้านยังขาดองค์ความรู้ทางวิชาการและแนวทางที่จะเข้ามาช่วยพัฒนาให้การจัดการป่าชุมชนเป็นไปตามความต้องการของประชาชนให้คงอยู่ต่อไปได้

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการจัดการป่าชุมชนเชิงพุทธ ตำบลช้างเผือก อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและการจัดการป่าชุมชน ตำบลช้างเผือก อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด และเพื่อศึกษาการจัดการป่าชุมชนเชิงพุทธ ตำบลช้างเผือก อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ดเพื่อให้ป่าชุมชนตำบลช้างเผือกได้รับการฟื้นฟูพัฒนา สร้างกระบวนการจัดการป่าชุมชนได้อย่างความมั่นคงและเป็นระบบชัดเจนยิ่งขึ้น สามารถจัดการทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างเป็นองค์รวมเชิงพุทธที่ชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรมนำไปสู่ความยั่งยืนต่อไปได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการป่าชุมชนเชิงพุทธ
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและการจัดการป่าชุมชน ตำบลข้างฝือก อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
3. เพื่อศึกษาการจัดการป่าชุมชนเชิงพุทธ ตำบลข้างฝือก อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) เก็บข้อมูลในเบื้องต้นจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง แนวคำถามนำในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้อง และมีบทบาทสำคัญในพื้นที่จำนวน 14 คน และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสนทนากลุ่มจำนวน 25 คน เป็นกลุ่มผู้นำที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการแต่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าชุมชน หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive) หรือวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอตามความเป็นจริงในรูปของการพรรณนา

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการจัดการป่าชุมชนเชิงพุทธ ตำบลข้างฝือก อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ดสามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ดังนี้

1. การจัดการป่าชุมชนเชิงพุทธ

พบว่า ป่าชุมชน เป็นป่าที่ชาวบ้านในชุมชนมีจิตสำนึกร่วมกัน ในการดูแลรักษา และ การใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่า ป่าชุมชนเป็นทางเลือกในการจัดการทรัพยากรร่วมกันของชุมชน เป็นสิทธิของชุมชนในการเข้าไปใช้ ประโยชน์จากป่า ไม่ว่าจะเป็นการใช้ประโยชน์โดยตรง หรือโดยทางอ้อม เพื่อการดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรในระดับพื้นที่การจัดการป่าไม้เชิงพุทธจึงเป็นความพยายามที่นำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ เพื่อให้มนุษย์มีทัศนคติที่ถูกต้องว่า ทุกอย่างมีความเกี่ยวข้องต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มนุษย์เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อสิ่งแวดล้อมอื่นๆ การจัดการที่ดี มนุษย์ต้องมีการบริหารจัดการตัวเองเสียก่อน ซึ่งแนวทาง

การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประพฤติปฏิบัติต้องตั้งอยู่บนแนวทางของความเป็นจริงต้องรู้ระบบนิเวศที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ

2. สภาพปัญหาและการจัดการป่าชุมชน ตำบลช้างเผือก อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

ผู้วิจัยแยกการศึกษาออกเป็นสภาพปัญหาและการจัดการป่าชุมชน ดังนี้

2.1 สภาพปัญหาป่าชุมชนดงท่าเล-ดอนใหญ่ บ้านหนองบัว ตำบลช้างเผือก อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษา พบว่า เกิดจากการบุกรุกพื้นที่ป่าของชาวบ้านที่ทำไร่ตัดแนวเขตรอบผืนป่า ซึ่งคณะกรรมการดูแลป่าว่ากล่าวตักเตือนชาวบ้านจึงหยุดการบุกรุกและขอคืนพื้นที่บางส่วนที่บุกรุกและกำหนดแนวเขตป่าให้ชัดเจน และไม่มีกฎระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่าว่าใช้ได้ชนิดและปริมาณเท่าไร ทำให้ทรัพยากรบางอย่างหมดหรือสูญพันธุ์ไปและป่าเสื่อมโทรม จึงมีการปลูกจิตสำนึกร่วมให้มีความเข้าใจปัญหาและคุณค่าของทรัพยากรและมีข้อจำกัดปริมาณการใช้ทรัพยากร ทั้งปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า จากกลุ่มบุคคลจากภายนอกชุมชนเข้ามาลักลอบตัดไม้พะยุง มีการทำงานเป็นขบวนการ แม้มีจัดกิจกรรมปลูกป่าบวชป่า เพื่อสร้างจิตสำนึกด้านดี การเข้าเวร เผ่าระวังลาดตระเวน และใช้กระบวนการด้านกฎหมายเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหา แต่ไม้พะยุงในป่าก็ยังถูกตัดเพิ่มขึ้นอีก

2.2 การจัดการป่าชุมชนดงท่าเล-ดอนใหญ่ บ้านหนองบัว ตำบลช้างเผือก อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษา พบว่า ชุมชนบ้านหนองบัว มีความเข้าใจสภาพปัญหาการบุกรุกตัดไม้ทำลายป่า และการสร้างจิตสำนึก และความสามัคคีของคนในชุมชนเท่านั้น ที่สามารถแก้ไขปัญหานั้น จึงรวมกันก่อตั้งกลุ่มจิตอาสา โดยมีพระสงฆ์ที่มีความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับป่าและคน เป็นแกนนำในการจัดการป่าชุมชน เพื่อเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหามาให้ป่าไม้ถูกทำลายเริ่มจากการปลูกจิตสำนึกหรือการสร้างจิตสำนึกสาธารณะ การปรับเปลี่ยนทัศนคติพฤติกรรมจากการทำลายป่ากลับมาใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีจิตสำนึก ช่วยกันป้องปรามการบุกรุกตัดไม้ทำลายป่า ทั้งทางตรงและทางอ้อม อีกทั้งการปลูกป่าเสริมแทนผืนป่าหรือต้นไม้ที่ถูกทำลายไป เป็นการทำงานตามบริบทวิถีแห่งความเป็นชุมชนบ้านหนองบัว ซึ่งเป็นการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติ โดยไม่เบียดเบียนกัน สร้างความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติกับผู้คนในชุมชนให้เกิดการเกื้อกูลแก่กัน และสิ่งนี้จึงทำให้กลุ่มจิตอาสาพิทักษ์ป่าชุมชนดงท่าเล-ดอนใหญ่ ตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติอย่างลึกซึ้งซึ่งผนวกกับความต้องการจัดกา

ทรัพยากรธรรมชาติ ให้คงความยั่งยืนจนชั่วลูกชั่วหลาน ให้มีไว้ใช้อย่างพอเพียง นอกจากนี้ ยังพบว่า องค์กรภายในชุมชนและองค์กรภายนอกชุมชน ได้สร้างความเกาะเกี่ยว และยึดโยง เป็นเครือข่ายทางสังคมที่ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนไว้วางใจ และการต่างตอบแทนต่อกัน ซึ่งได้ก่อให้เกิดความเชื่อมโยงให้กระชับแน่นระหว่างกันมาก การจัดการป่าชุมชนจึงเกิดเป็น รูปธรรมชัดเจนยิ่งขึ้น

2.3 สภาพปัญหาป่าชุมชนบ้านโนนสว่าง ตำบลช้างเผือก อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษาพบว่า เกิดจากการบุกรุกแผ้วถางทำลาย และการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างขาดจิตสำนึก สาเหตุของปัญหา เกิดจากการขาดจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ของประชาชนในพื้นที่ การไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากป่า ความขัดแย้งของชุมชน ทั้งองค์กรชุมชนในพื้นที่ไม่เข้มแข็ง และขาดการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐและการบังคับใช้กฎหมายในพื้นที่ ผู้วิจัยสรุปประเด็นปัญหาออก 5 ด้าน ดังนี้

1) ด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ขาดการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายป่าชุมชน ทำให้ประชาชนบางกลุ่มผิดกฎหมายที่ตั้งขึ้น เช่น การลักลอบตัดไม้ การล่าสัตว์ การหาสมุนไพร การหาของป่า ของประชาชนทั้งในพื้นที่และต่างพื้นที่ อันมีสาเหตุมาจากการขาดจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติ

2) ด้านการป้องกันรักษาป่า ปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่อันเนื่องมาจากการบุกรุกป่า เพื่อครอบครองที่ดินทั้งการกำหนดแนวเขตป่าไม่ชัดเจน และการลงโทษผู้ฝ่าฝืนกฎหมายมีเพียงว่ากล่าวตักเตือน ไม่มีการดำเนินการกับผู้บุกรุกทำลายป่าอย่างจริงจัง

3) ด้านการบำรุงและฟื้นฟูป่า ผู้คนในชุมชนมีความเข้าใจว่าการป้องกันควบคุมดูแลรักษาป่าเป็นภารกิจของคณะกรรมการหมู่บ้าน ทำให้คณะกรรมการไม่สามารถขับเคลื่อนจัดกิจกรรม เพื่อฟื้นฟูป่า ปลุกจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้

4) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและถ่ายทอดองค์ความรู้ ชุมชนขาดจิตสำนึกร่วมกัน ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายที่ตั้งขึ้น ไม่ทำหน้าที่คอยดูแลรักษาป่าร่วมกันป้องกันผู้ฝ่าฝืน และขาดการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับผู้คนในชุมชน เพื่อให้มีความรู้ เกิดความรักและหวงแหนผืนป่า

5) ด้านการสนับสนุนจากองค์กรภายนอกชุมชน ขาดการสนับสนุนงบประมาณดำเนินการจัดการป่าชุมชนในพื้นที่ จากหน่วยงานป่าไม้ หน่วยงานด้านปกครอง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.4 การจัดการป่าชุมชนบ้านโนนสว่าง ตำบลช้างเผือก อำเภอสุวรรณ

ภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษา พบว่า ผู้นำชุมชนต้องการกระตุ้นให้สมาชิกในชุมชนทุกคนเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน เริ่มต้นจากการศึกษาเรียนรู้งานป่าชุมชนต้นแบบ นำไปสู่การปฏิบัติโดยการสร้างจิตสำนึกให้สมาชิกในชุมชน ได้ตระหนักถึงปัญหาคุณค่าทรัพยากรธรรมชาติ เกิดความรักหวงแหนป่าชุมชน และดำเนินการจัดตั้งป่าชุมชนกับกรมป่าไม้ ชุมชนกำหนดกฎระเบียบข้อตกลงร่วมกันในการดูแลรักษาป่าชุมชน และประสานความร่วมมือกับองค์กรภายนอกชุมชนเข้ามาสนับสนุน เพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนให้เป็นระบบผลการศึกษาดูแลรักษาป่าชุมชนบ้านโนนสว่าง แบ่งออกเป็น 5 ด้าน คือ

1) ด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ โดยการพูดผ่านเสียงตามสายหอกระจายข่าวของหมู่บ้าน อีกทั้งใช้เวทีประชาคม การประชุมเนื่องในวาระสำคัญของหมู่บ้าน และทำป้ายติดประกาศตามเส้นทางแนวเขตรอบผืนป่าชุมชน เพื่อให้สมาชิกในชุมชน และประชาชนทั่วไป ได้ทราบภารกิจด้านการจัดการป่าชุมชน และเป็นการแสวงหาความร่วมมือและการสนับสนุนจากประชาชน ทั้งจากภายในและภายนอกชุมชน

2) ด้านการป้องกันรักษาป่า สร้างข้อตกลงร่วมกัน และปฏิบัติตามกฎกติกาที่ตั้งขึ้น ถ้าหากพบเห็นผู้ทำผิดกฎกติกาเบื้องต้นจะกล่าวตักเตือน และบอกถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับป่า ทั้งมีการกำหนดแนวเขตป่าชัดเจน และการหมั่นลาดตระเวนเฝ้าระวัง ไม่ให้มีการทำลายป่าหรือจุดไฟเผาป่า เมื่อป่าไม้ไม่ถูกทำลาย ป่าจะสมบูรณ์ตามธรรมชาติ ทำให้ทรัพยากรป่าไม้มีความอุดมสมบูรณ์ดั้งเดิม หรือมากขึ้นกว่าเดิม

3) ด้านการบำรุงและฟื้นฟูป่าเป็นการทำงานในลักษณะชุมชน ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อีกทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ร่วมกันฟื้นฟูดูแล และอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ให้มีความมั่นคงยั่งยืน สามารถสนองประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมให้แก่ชุมชน กิจกรรมดังกล่าวได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานราชการทั้งภาครัฐ เอกชน และพี่น้องประชาชนในพื้นที่เป็นอย่างดี

4) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและถ่ายทอดองค์ความรู้ ชุมชนมีความเชื่อมโยงกันในลักษณะ บ้าน วัด โรงเรียน และความศรัทธาความเข้าใจในหลักพระพุทธศาสนา เป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการปฏิบัติต่อชุมชน เกิดไว้วางใจในกิจกรรมต่างๆ และการปฏิบัติตามข้อตกลงร่วมกัน การดูแลรักษาป่าชุมชนเป็นที่รับรู้ของสมาชิกในครอบครัว การถ่ายทอดจึงซึมซับไปตามวิถีของชาวบ้าน และการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารหรือ

องค์ความรู้ด้านป่าชุมชนทางเครือข่ายทางสังคมรูปแบบต่างๆและการประยุกต์ใช้ความรู้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อร่วมกันตัดสินใจในการดำเนินการและการประเมินผลกิจกรรมต่างๆ เป็นการจัดการองค์ความรู้เรื่องการบริหารจัดการป่าไม้ให้กับสมาชิกชุมชน

5) ด้านการสนับสนุนจากองค์กรภายนอกชุมชนศูนย์ป่าไม้จังหวัดร้อยเอ็ด ได้เข้ามาดำเนินการสนับสนุนการจัดการป่าชุมชนบ้านโนนสว่างให้เป็นระบบ เกิดการขับเคลื่อนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัดร้อยเอ็ด ได้เข้ามาช่วยสนับสนุนส่งเสริมการทำงานของชุมชนบ้านโนนสว่าง โดยการฝึกอบรมจัดตั้งเป็นหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป.) อีกทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนได้เข้าร่วมสนับสนุนกิจกรรมป่าชุมชน ทั้งขยายผลไปยังชุมชนโดยรอบ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และพัฒนาไปสู่การสร้างเครือข่ายป่าชุมชนสืบไป

ดังนั้น การจัดการป่าชุมชนบ้านโนนสว่าง เป็นการปฏิบัติงานระหว่างประชาชนในพื้นที่ร่วมกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนและประชาชนในพื้นที่ให้ความร่วมมือ มีความตื่นตัว ตระหนักถึงปัญหาคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนว่าเป็นสมบัติของทุกคน ป่าชุมชนได้รับการฟื้นฟูพัฒนา สมาชิกในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจ และชุมชนได้รับการยอมรับจากภายนอกเป็นอย่างมาก กระบวนการจัดการป่าชุมชนมีความมั่นคงเป็นระบบชัดเจนยิ่งขึ้น คณะกรรมการป่าชุมชนสามารถจัดการทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างเป็นองค์รวมและเกิดความยั่งยืน

3. การจัดการป่าชุมชนเชิงพุทธ ตำบลช้างเผือกอำเภอสว่างภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

ผลการศึกษา พบว่า เป็นแนวทางการปฏิบัติงานระหว่างประชาชนในพื้นที่ร่วมกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้คนในชุมชนและประชาชนในพื้นที่ให้ความร่วมมือ ป่าชุมชนทั้งสองจึงได้รับการฟื้นฟูพัฒนาสร้างกระบวนการจัดการป่าชุมชนได้อย่างความมั่นคงและเป็นระบบชัดเจนยิ่งขึ้น สามารถจัดการทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างเป็นองค์รวมเชิงพุทธที่ชัดเจนยั่งยืน และมีการนำหลักคำสอนของพระพุทธศาสนามาบูรณาการในการจัดการอนุรักษ์ป่าเพื่อให้คนและป่าอยู่ร่วมกันแบบธรรมชาติ สร้างความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติกับผู้คนในชุมชนให้เกิดการเกื้อกูลแก่กัน ด้วยการไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน มีความเมตตาต่อธรรมชาติ ทั้งตระหนักถึงคุณค่าของป่าที่เกิดขึ้นในพื้นที่แล้วช่วยกันดูแลรักษาทั้งหมดที่กล่าวมาจะต้องเกิดจากการทำปุดคิดที่

ประกอบด้วยความเมตตาต่อกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทำให้เกิดความรักความสามัคคีกัน
เกิดสังคมสงบสุข

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง การจัดการป่าชุมชนเชิงพุทธ ตำบลช้างเผือก อำเภอสุวรรณภูมิ
จังหวัดร้อยเอ็ดข้างต้น ผู้วิจัยมีประเด็นเพื่อทำการอภิปรายผล ดังนี้

1. สภาพปัญหาและการจัดการป่าชุมชน ตำบลช้างเผือก อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

1.1 สภาพปัญหาป่าชุมชนดงท่าเล-ดอนใหญ่ ผู้วิจัยพบว่า ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าการบุกรุกแผ้วถางป่า จากชาวบ้านที่ทำไร่ตีดแนวเขตรอบผืนป่า ทั้งการใช้ประโยชน์จากป่าแบบทำลายป่าไม่มีกฎระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่า ทำให้ทรัพยากรบางอย่างหมดหรือสูญพันธุ์ไป ทำให้ป่าเสื่อมโทรมที่และสำคัญ คือปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า กลุ่มบุคคลจากภายนอกชุมชนเข้ามาลักลอบตัดไม้พะยุง มีการทำงานเป็นขบวนการ ได้แก่ นายทุน ข้าราชการที่หวังประโยชน์ส่วนตน และประชาชนในพื้นที่ซึ่งสอดคล้องกับ **สุพิมล ตรีศักดิ์ตาและคณะ Supimol Sornmsakda and others (2012)** ได้ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานรูปแบบการอนุรักษ์ป่าชุมชน พบว่า ขาดผู้นำที่จะเป็นแกนกลางหรือเป็นหลักในการติดต่อประสานงานขาดงบประมาณในการดำเนินงาน

1.2 การจัดการป่าชุมชนดงท่าเล-ดอนใหญ่ ชุมชนบ้านหนองบัวคิดทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม เข้าใจสภาพปัญหาการบุกรุกตัดไม้ทำลายป่า และการสร้างจิตสำนึกและความสามัคคีของคนในชุมชนเท่านั้นที่สามารถแก้ไขปัญหาได้ มีการรวมกันก่อตั้งกลุ่มจิตอาสาพิทักษ์ป่าชุมชนดงท่าเล-ดอนใหญ่ โดยมีพระสงฆ์ที่มีความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับป่าและคน เป็นแกนนำในการจัดการป่าชุมชน โดยใช้การกระบวนวิธีการที่เหมาะสมกับชุมชนในการนำไปสู่การจัดการป่าชุมชนให้มีประสิทธิภาพ มีเป้าประสงค์ในการดำเนินงานที่ชัดเจนแน่นอน ทำให้กิจกรรมที่ดำเนินการนั้น สามารถให้ผลยั่งยืนต่อชุมชนและธรรมชาติ โดยมีระบบคิดกระบวนกรตัดสินใจ และการดำเนินการของชุมชนโดยผู้คนในชุมชนเข้ามาร่วมกันป้องกัน ควบคุม ฟื้นฟูดูแลรักษาป่าชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาาร่วมกันได้จนเกิดเป็นประโยชน์มากขึ้นแก่สังคม สอดคล้องกับ **พระมหามิตร ฐิตปญโญ PhramahaMit Thitapanyo (2014 : 3)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์

แนวทางการป้องกันปัญหาภาวะมลพิษตามแนวทางพระพุทธศาสนา พบว่า พระภิกษุสงฆ์ เป็นเสมือนผู้ถือประทีปส่องทางชีวิต ซึ่งมีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง คนกับคน คนกับธรรมชาติ ดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับระบบธรรมชาติมากที่สุด พระภิกษุอาศัยความบริสุทธิ์ และการประพฤติปฏิบัติที่ดั่งงามเป็นแบบอย่าง แนวสั่งสอน ประชาชนให้ละเว้นจากความชั่ว ให้ตั้งอยู่ในความดีด้วยจิตเมตตาโดยชี้ที่คุณโทษและประโยชน์แก่สังคม และแนะนำวิถีครองชีวิต ให้ได้รับผลดีและความสุข ในการอนุรักษ์ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พระพุทธศาสนาได้ใช้วิธีการปลูกฝังจิตสำนึกให้เกิดขึ้น ตระหนักในคุณค่า ให้ชาวซึ่งในบาปบุญคุณโทษแห่งการกระทำที่ผิดและถูกต้องต่อธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ด้วยหลักศีล เช่น ห้ามฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ให้ผิดในกาม ไม่ให้พูดเท็จ และไม่ให้ประมาท เป็นต้น เป็นการห้ามมิให้ทำลายเบียดเบียนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรวมทั้งตัวมนุษย์ด้วย

1.3 สภาพปัญหาป่าชุมชนบ้านโนนสว่าง ผู้วิจัยพบว่า ป่าชุมชนบ้านโนนสว่าง เป็นการรักษาป่าในระดับของชาวบ้าน แต่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการป่าชุมชนและความที่ผู้นำชุมชนบ้านโนนสว่างมีวิสัยทัศน์มองเห็นปัญหาและประโยชน์ของป่าชุมชน ได้ศึกษาเรียนรู้การจัดการป่าชุมชนต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ แต่ยังขาดความร่วมมือของชุมชนและการสนับสนุนงบประมาณดำเนินการจัดการป่าชุมชนในพื้นที่ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพิมล ศรศักดิ์และคณะ Supimol Sornsakda and others (2012) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษารูปแบบและกระบวนการอนุรักษ์ป่าชุมชนแนวพุทธในจังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า การใช้ทรัพยากรธรรมชาติตามจำเป็นนั้นจะต้องมีปัญญากำกับการใช้ทรัพยากร ซึ่งผู้นำมีความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชนดี แต่ชาวบ้านมีความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชนค่อนข้างน้อย ขาดแคลนงบประมาณสนับสนุนเกี่ยวกับโครงการป่าชุมชน เช่น พันธุ์กล้าไม้ อุปกรณ์ป้องกันไฟป่า หรือเงินสนับสนุนการฟื้นฟูป่า ชาวบ้านมีมุมมองเกี่ยวกับการจัดการด้านป่าชุมชนเป็นหน้าที่หลักของคณะกรรมการป่าชุมชนมากกว่าเป็นหน้าที่ของชาวบ้าน

1.4 การจัดการป่าชุมชนบ้านโนนสว่าง ผู้วิจัยพบว่า เริ่มต้นผู้นำชุมชนได้ศึกษาเรียนรู้การจัดการป่าชุมชนต้นแบบ และถ่ายทอดเพื่อกระตุ้นจิตสำนึกการมีส่วนร่วมของผู้คนในชุมชนให้ร่วมมือกัน การจัดการป่าชุมชนบ้านโนนสว่างจึงเป็นการปฏิบัติงานระหว่างประชาชนในพื้นที่ร่วมกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนและประชาชนในพื้นที่ให้ความร่วมมือ ตระหนักถึงปัญหาคุณค่าของ

ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนว่าเป็นสมบัติของทุกคน ป่าชุมชนได้รับการฟื้นฟูพัฒนา สมาชิกในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจ และชุมชนได้รับการยอมรับจากภายนอกเป็นอย่างมาก กระบวนการจัดการป่าชุมชนมีความมั่นคงเป็นระบบชัดเจนยิ่งขึ้น คณะกรรมการป่าชุมชนสามารถจัดการทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างเป็นองค์รวมและเกิดความยั่งยืน สอดคล้องกับ **เดือนภา ภูทอง (Duannapa Puthong, 2018)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการป่าชุมชนเพื่อความยั่งยืน โดยการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมสาธารณะและจารีตประเพณีท้องถิ่นในพื้นที่ภาคเหนือผลการศึกษาพบว่า ด้านจัดการป่าชุมชนมีการบริหารจัดการอย่างมีแบบแผนและระบบ ประชาชนมีส่วนร่วมกันเพื่อพัฒนา การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ และมีการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐปฏิบัติตามเงื่อนไขนโยบายภาครัฐที่ส่งตรงลงพื้นที่ ร่วมกันสร้างกฎระเบียบแนวทางการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง ไม่เพียงแต่กลุ่มชาวประชาชน แต่ยังรวมถึง กลุ่มเยาวชน แม่บ้าน พระสงฆ์ผู้เป็นศูนย์รวมจิตใจ

2. การจัดการป่าชุมชนเชิงพุทธ ตำบลช้างเผือก อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า มีการนำหลักคำสอนของพระพุทธศาสนามาบูรณาการในการจัดการอนุรักษ์ป่าเพื่อให้คนและป่าอยู่ร่วมกันแบบธรรมชาติ สร้างความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติกับผู้คนในชุมชนให้เกิดการเกื้อกูลแก่กัน ด้วยการไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน มีความเมตตาต่อธรรมชาติ ทั้งตระหนักถึงคุณค่าของป่าที่เกิดขึ้นในพื้นที่แล้วช่วยกันดูแลรักษาเพื่อให้เกิดการจัดการป่าชุมชนให้เกิดความยั่งยืนต่อชุมชน ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต้องประกอบไปด้วย การทำ การพูด การคิด ที่ประกอบด้วยความเมตตาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเกื้อกูลกัน ทำให้เกิดความรัก ความสามัคคีกัน เกิดสังคมสงบสุข ซึ่งพุทธทาสภิกขุ (BuddhadasaPhikkku,1975: 14) ได้กล่าวไว้ในหนังสือพุทธศาสนิกกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ การอนุรักษ์โดยตรง คือ การไม่ทำลายพันธุ์ไม้ทุกชนิด เพื่อต้องการรักษาไว้ซึ่งความสมบูรณ์และความหลากหลายของพันธุ์ไม้ ที่มีอยู่ตามธรรมชาติให้คงอยู่ไว้ตามสภาพเดิม เพื่อป้องกันมิขลุเบียดเบียน ทำลาย แผลวถาง เผา ป่าไม้ พันธุ์ไม้ และสร้างความเดือดร้อนต่อประชาชน ในท้องถิ่น หรือสร้างความเดือดร้อนแก่สรรพชีวิตในบริเวณที่อยู่อาศัยหรือสถานที่อื่นใด ทั้งป้องกันมิขลุผู้ขาดจิตสำนึกในความเป็นสมณะ ผู้มีความประพฤติไม่เหมาะสม ในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม จึงมีการตั้งกฎกติกาควบคุมความประพฤติในหมู่พุทธสาวก มีการปรับโทษแก่ผู้ล่วงละเมิด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย การจัดการป่าชุมชนควรให้ชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยภาครัฐเข้าไปมีส่วนร่วมโดยการกำหนดนโยบายที่เป็นการเสริมสร้างพลังให้ชุมชน โดยมีชุมชนเป็นฐาน หรือเป็นการจัดการทรัพยากรร่วมกันของชุมชน ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้

1.1 ภาครัฐมีแนวทางการคัดสรรผู้ที่จะเข้ามาเกี่ยวกับงานบริหารที่มีอำนาจในการสั่งการที่มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกับประชาชนในพื้นที่เพิ่มมากยิ่งขึ้น ควรเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมตั้งแต่การค้นหาปัญหา และกำหนดเป้าหมายการพัฒนา มากกว่าการเข้าร่วมตามเป้าหมาย เพื่อเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่แท้จริง

1.2 ภาครัฐและเอกชน ควรเร่งส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมดูแลรักษาป่าชุมชน การกำหนดมาตรการเกี่ยวกับกฎระเบียบในการจัดการป่าชุมชน ทั้งการจัดการฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพให้องค์ความรู้แก่ประชาชนในพื้นที่ให้มากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ การจัดการป่าชุมชนเป็นกระบวนการจัดการทางสังคมแบบใหม่หากทำได้อย่างเหมาะสม ความสัมพันธ์ ระหว่างรัฐกับชาวบ้าน จะถูกเปลี่ยนไป และนำไปสู่การยกระดับความเป็นอยู่และสวัสดิการของชุมชน ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

2.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ควรมีการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมให้ความรู้ด้านการจัดการป่าชุมชน ให้กับประชาชนทั้งในพื้นที่และต่างพื้นที่อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีความรู้ เกิดความรักและหวงแหนผืนป่ามากยิ่งขึ้น

2.2 ป่าชุมชนดงท่าเล-ดอนใหญ่ มีไม้พะยุงขนาดใหญ่จำนวนมาก หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาศึกษาวิจัยและอนุรักษ์พันธุ์กรรมไม้พะยุงจากถิ่นกำเนิดทางธรรมชาติ อีกทั้งการศึกษาประเมิน คุณค่าทางเศรษฐกิจของป่าในพื้นที่ และแบบแผนการจัดการป่าชุมชน เพื่อเป็นข้อมูลที่จะให้ชุมชนได้รับทราบ

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยพบว่ายังมีประเด็นที่สามารถศึกษาได้อีก ซึ่งทราบได้จากกิจกรรมที่ศึกษา มีข้อเสนอแนะในการศึกษาค้างต่อไป ดังนี้

3.1 ควรศึกษาแนวทางการจัดการป่าชุมชนต้นแบบกับการมีส่วนร่วมของภาครัฐเอกชนเพื่อพัฒนาขยายเครือข่ายป่าชุมชนให้เกิดความยั่งยืน

3.2 ควรศึกษาการจัดทำฐานข้อมูลไม้พะยุงด้วยระบบสารสนเทศเพื่อการอนุรักษ์พันธุกรรมไม้พะยุงจากถิ่นกำเนิดทางธรรมชาติ ป่าชุมชนดงท่าเล-ดอนใหญ่ บ้านหนองบัว ตำบลช้างเผือก อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

3.3 ควรศึกษาวิจัยความหลากหลายทางชีวภาพในเชิงปริมาณและคุณภาพของสมุนไพรและสัตว์ในป่าชุมชนดงท่าเล-ดอนใหญ่ ซึ่งมีจำนวนมาก หากนำประเด็นนี้มาศึกษาวิจัย จะส่งผลให้เห็นช่องทางให้ชาวบ้านมีความรู้ในการบำบัดรักษาโรคภัยไข้เจ็บสืบทอดกันมาเป็นเวลาหลายชั่วคนและการอนุรักษ์สงวนสัตว์ป่าที่หายากให้คงอยู่อีกได้ยาวนาน

References

- BuddhadasaPhikkku. (1975). *Camp Dhamma*. Bangkok:Dharmathan Foundation.
- Chankaew,S.(2010). *Environmental Science*. Bangkok:Kasetsart University.
- DuannapaPuthong. (2018). *The Community Forest Management for Sustainability Using Process of Public Participation and Loyal Tradition in Northern ThailandRegion*. Doctor of Philosophy Program Department of Public Administration. Rangsit University.
- PhramahaMit Thitapanyo.(2013). An Analytical Study Guidelines for Prevention and Solve the Problem of Pollution on Buddhist. *Dhammathas Journal*. Vol 19 No 1 March-June.
- PhraDhammapitaka (P.A. Payutto) (1994: 16). *Thai People and Forest*. Bangkok: Buddhadhamma Foundation.
- Royal forest department Community forest The community forest. (1998). *Bureau of Forest Planting Promotion*. Bangkok :Royal forest department.
- Supimol Sornsakda. (2012). *Patterns and Processes of Buddhist Community-Forest Conservation in Ubonratchathani*. Report Research. Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Ubonratchathani Campus.
- Saneh Charmarick and Yossantasombat. (1993). *Community forestry in Thailand, development guidelines. No 2*. Bangkok : Local Pattana Community Development Institute.